

The Joint Liability of the Principal Designer and the Special Designer in a Construction Design Project

Keywords: joint liability, construction projects, design errors, the Finnish Land Use and Building Act

Katja Lehtonen

English Abstract

The purpose of the article is to first discuss the possibility of joint liability of the principal designer and the special designer towards the builder in a construction design project subject to the Land Use and Building Act (132/1999, amendment 222/2003 included). Secondly, attention will be given to the division of liability between the two designers, should the liability be considered joint. As the characteristics of construction projects vary significantly, the joint liability issues have in this article been presented on a general level only. Subject to the aforementioned Act, the builder appoints a principal designer that shall be in charge of the design in its entirety and design quality as well – this is done to ensure that the building design and any special designs form a complete entity which meets the requirements set for it. This “job description” of the principal designer has in the construction design field been perceived as rather wide-ranging. It may, as further discussed in this article, judicially be interpreted to even overlap the responsibilities of the special designer to some extent, thus providing for the possibility of joint liability. The final division of liability between the designers depends, however, mostly on factors that are determined on a case-by-case basis, and is thus difficult to generalize.

Full Article in Finnish

Pääsuunnittelijan ja erityissuunnittelijan yhteisvastuu rakennussuunnittelussa

Asiasanat: yhteisvastuu, rakennushankkeet, suunnitteluvirheet, maankäyttö- ja rakennuslaki

1 Johdanto ja kysymyksenasettelu

Rakennuttajalla on maankäyttö- ja rakennuslain (5.2.1999/132, jäljempänä MRL) 120.2 §:n mukaan velvollisuus nimetä rakennushankkeeseen pääsuunnittelija, jonka tehtävänä on huolehtia suunnittelukokonaisuuden laadusta ja valvoa erityissuunnittelijoiden laatimien suunnitelmien yhteensopivuutta.¹ Pääsuunnittelija toimii suunnitteluorganisaatiossa yhteistyössä erityissuunnittelijan kanssa: suunnittelijoiden tehtävien onnistuneet loppuunsaattamiset ovat jopa tietystä määrin riippuvaisia toisistaan. Käytännössä pääsuunnittelijan tehtäväkenttä on hyvin laaja ja se on käytännön suunnittelukentällä koettu epäselväksi.²

Kun erityissuunnittelijan suoritus on tietystä määrin riippuvainen pääsuunnittelijan suorituksesta ja toisin päin, voi yhden suunnittelijan tehtävien laiminlyönti siten ainakin teoriassa myös myötävaikuttaa toisen suunnittelijan virhevastuun syntymiseen rakennuttajaa kohtaan. Rakennuttajalle aiheutuu vahinkoa suoritushäiriöstä, joka tavallaan riippuu kummastakin suunnittelijasta. Arvioitavaksi tulee tällöin ensinnäkin se, voiko rakennuttaja vaatia suunnittelijoita korvaamaan aiheutuneen vahingon solidaarisesti. Toiseksi arvioidaan, voiko vahingon rakennuttajalle korvannut suunnittelija tämän jälkeen vaatia korvausta toiselta suunnittelijalta siitä osuudesta rakennuttajalle korvaamastaan vahingosta, jonka aiheutumiseen toinen suunnittelija on myötävaikuttanut.

Tässä artikkelissa käsitellään pääsuunnittelijan ja erityissuunnittelijan yhteisvastuun mahdollisuutta rakennuttajaa kohtaan rakennuttajavetoisessa jaetussa suunnittelussa. Aihe on sikäli ajankohtainen, että MRL:n muu-

1 Pääsuunnittelijan tehtävistä ks. RT 10-10764: Pääsuunnittelijan tehtäväluettelo PS 01 2001. Esimerkkejä yhteensopivuusvirheistä ks. Koskela 2004, s. 63. Suunnittelijan vastuusta yleisesti ks. Laine 1993, s. 30 ja Rudanko 1989, s. 116.

2 Koskela 2004, s. 9.

toistyö on parhaillaan käynnissä, ja pääsuunnittelijan laajasta tehtäväkentästä aiheutuvat ongelmat olisi tärkeää huomioida myös tulevassa lainsäädännössä. Kirjoituksessa tarkastellaan ensin rakennuttajaan kohdistuvan yhteisvastuun edellytyksiä, minkä jälkeen arvioidaan vastuun viimekätistä jakautumista suunnittelijoiden välillä. Lopuksi esitetään yhteenveto ja johdopäätökset.

Kirjoituksen lähtökohtana on, että suunnittelijan sopimisvelvoitteiden virheetön täyttäminen ei aiheuta vahinkoja rakennuttajalle. Tarkastelun pohjaksi otetaan näin ollen suunnittelijoiden sopimusvelvoitteet rakennuttajaa kohtaan. Kirjoituksessa ei käsitellä rakennusvalvontaviranomaisiin kohdistuvia velvoitteita, vaan tarkastelu rajautuu suunnittelijoiden velvollisuuksiin rakennuttajaa kohtaan. Tarkastelu rajautuu laatuvirheisiin, eli viivästysvahingot sivuutetaan, minkä lisäksi virheistä aiheutuvat vahingot rajataan varallisuusvahinkoihin, jotka aiheutuvat rakennuttajalle suunnittelijoiden täyttäessä sopimusvelvoitteitaan rakennuttajaa kohtaan. Suunnittelijoiden puhtaasti kolmansina mahdollisesti aiheuttamat fyysiset vahingot jäävät näin ollen tutkimuksen ulkopuolelle.

2 Suunnittelijoiden yhteisvastuu rakennuttajaa kohtaan

2.1 Yhteisvastuun edellytykset

Yhteisvastuulla tarkoitetaan vahingonkärsijän näkökulmasta tilannetta, jossa yhtä useampi taho vastaa kukin vahingosta kokonaisuudessaan vahingonkärsijää kohtaan. Toissijaisesti vahingonaiheuttajien näkökulmasta on merkityksellistä se, miten korvausvastuu viimekätisesti jakautuu. Vahingonkorvauslain 6 luvun 2 §:n mukaan vahingonaiheuttajat vastaavat vahingosta yhteisvastuullisesti, jos vahinko on kahden tai useamman aiheuttama. Lain 1 §:n mukaan laki ei kuitenkaan koske sopimukseen perustuvaa vastuuta, minkä vuoksi se ei sovellu sellaisenaan yhteisvastuun perustaksi tarkasteltavana olevassa tilanteessa: suunnittelijoiden rakennuttajaan kohdistuvat velvoitteethan ovat sopimusperusteisia. Solidaarisesta vastuusta on määrätty myös velkakirjalain 2 §:ssä, joskaan tätäkään säännöstä ei sovelleta sellaisiin sopimussuhteisiin, jotka eivät perustu velkakirjaan.³

³ Ks. esim. Hakulinen 1965, s. 23 ja Halila 2011, s. 4.

Kysymys yhteisvastuusta rakennuttajaa kohtaan ilman lain määräämää tilannetta on sopimusvapauden näkökulmasta ongelmallinen. Lähtökohtaisesti jokainen vastaa korvausvelkojalle vain omasta suorituksestaan, ellei erikseen ole muuhun sitoutunut. Ajatuksen taustalla on se, ettei sopijapuolta voi asettaa vastuuseen toisen suorituksesta, johon hän ei ole voinut vaikuttaa.⁴ Jos kahden eri tahon sopimuksiin perustuvat velvoitteet sen sijaan voidaan katsoa keskenään päällekkäisiksi, on tilanne eri: tällöin yhteisvastuu ei koidu kummankaan vahingonaiheuttajan vahingoksi, sillä vahinko olisi toisen suorituksesta riippumatta aiheutunut itsenäisesti myös ilman toisenkin osapuolen laiminlyöntiä.⁵ Kun kumpikin on tahollaan suoritushäiriöllä aiheuttanut vahingon, on loogista, että kumpikin tahollaan myös vastaa suoritushäiriöstä aiheutuneista vahingoista oman sitoumuksensa puitteissa riippumatta siitä, olisiko vahingon aiheuttanut samaan aikaan sattumalta myös toisen tahon suoritushäiriö.

Yllä kuvatunlaisesta tilanteesta oli kyse esimerkiksi ratkaisussa KKO 2003:61, jossa välityslieke ja asunnon myyjä veloitettiin yhteisvastuullisesti suorittamaan ostajille vahingonkorvausta asunnon pinta-alavirheen perusteella. Välityslieke oli laiminlyönyt laissa säädetyn selonottovelvollisuuden ostajia kohtaan ja oli siten korvausvelvollinen. Toisaalta asunnon myyjä oli suoraan asuntokauppalain 6 luvun 16 §:n nojalla velvollinen suorittamaan ostajille asunnon virheen perusteella hinnanalennusta tuottamuksestaan riippumatta. Myyjä olisi siten ollut velvollinen suorittamaan ostajille hinnanalennusta myös siinä tapauksessa, että kiinteistönvälitysliekin ei olisi katsottu menetelleen huolimattomasti ostajia kohtaan. Yhteisvastuu ei koitunut kummankaan osapuolen vahingoksi, sillä kumpikin osapuoli olisi ollut vastuussa pinta-alavirheestä ostajaa kohtaan myös yksin. Vastuu oli ostajaa kohtaan solidaarista. Viimekätisesti vastuu kohtasi välitysliekkettä.

Yhteisvastuu saattaisi siten tulla kyseeseen ensinnäkin, jos vahingon aiheuttaneet tahot ovat sitoutuneet samaan suoritukseen tai toisaalta jos vahinko on kahden erillään toimineen tahon aiheuttama niin, että kumpikin on

⁴ Halila 2011, s. 2 ja 5–6. Halila myös korostaa sen merkitystä, ettei rakennusurakan yleisissä sopimusehdoissakaan ole otettu kantaa asiaan. Todettakoon, että sama pätee KSE 1995 -ehtoihin.

⁵ Hoppu 1997, s. 5–6.

aiheuttanut vahingon myös yksinään, kuten ratkaisussa KKO 2003:61.⁶ Suunnittelijoiden yhteisvastuuta rakennuttajaa kohtaan tarkastellaan seuraavassa juuri näiden edellytysten valossa: yhtäältä arvioitavaksi tulee, voidaanko suunnittelun laatu jossakin määrin nähdä suunnittelijoiden yhteisenä veloitteena rakennuttajaa kohtaan. Toisaalta pohditaan, voivatko suunnittelijoiden huolellisuusveloitteiden laiminlyönnit kukin tahollaan aiheuttaa rakennuttajalle sellaisen vahingon, jota voidaan pitää suunnittelijoiden yhteisesti aiheuttamana. Lopuksi asetelmaa tarkastellaan lyhyesti myös reaalisten argumenttien valossa.

2.2 Suunnitelmien laatu suunnittelijoiden yhteisenä veloitteena

MRL 120 §:ssä määrätään rakennussuunnittelusta seuraavasti (kursivointi tässä):

”Rakentamista koskeva suunnitelma on laadittava siten, että se täyttää tämän lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten sekä hyvän rakennustavan vaatimukset.

Rakennuksen suunnittelussa tulee olla *suunnittelun kokonaisuudesta ja sen laadusta* vastaava pätevä henkilö, joka huolehtii siitä, että rakennussuunnitelma ja erityissuunnitelmat muodostavat kokonaisuuden, joka täyttää sille asetetut vaatimukset (*pääsuunnittelija*).

Kustakin erityissuunnitelmasta vastaava henkilö huolehtii siitä, että *suunnitelma* täyttää sille asetetut vaatimukset. Jos erityissuunnitelman on laatinut useampi suunnittelija, näistä yhden tulee olla nimetty tämän erikoisalan kokonaisuudesta vastaavaksi suunnittelijaksi.”

Edelleen RakMK A2-osan määräys 3.1.1-kohdan mukaan (kursivointi tässä):

”Pääsuunnittelijan tehtävänä on huolehtia rakennushankkeen *suunnitelmien riittävästä laadusta ja laajuudesta* niin, että suunnitelmilla voidaan osoittaa rakentamiselle asetettujen vaatimusten täyttäminen.”

Yhteisvastuun näkökulmasta voidaan siis arvioida ensinnäkin sitä, onko *suunnitelmien laatu* rakennuttajaan nähden viime kädessä suunnittelijoi-

⁶ Ks. esim. Halila 2011, s. 2–3 ja 7–8, Norros 2012, s. 205, Hoppu 1997, s. 5–6, Kivimäki – Ylöstalo 1973, s. 509 ja Hakulinen 1965, s. 344. KKO:n ratkaisukäytännöstä ks. esim. KKO 2008:62, jossa urakoitsijan vastuu perustui sopimukseen ja rakennusvalvontaviranomaisen vastuu sopimuksenulkoiseen normistoon.

den yhteinen velvoite.⁷ MRL 120 § jaottelee vastuun *suunnittelun* muodostamasta kokonaisuudesta pääsuunnittelijalle ja *suunnitelmien* laadusta erityissuunnittelijalle. Suoraa konfliktia ei liene käsillä. Sen sijaan RakMK A2-osan 3.1.1-kohdan mukaan pääsuunnittelijan velvollisuutena on huolehtia myös *suunnitelmien* riittävästä laadusta. Siten käytännössä sama MRL 120 §:ssä erityissuunnittelijalle määrätty velvollisuus on RakMK A2-osassa määrätty myös pääsuunnittelijalle. Velvoitteet vaikuttavat tältä osin hyvinkin päällekkäisiltä, joskin lähtökohtaisesti hierarkkisesti ylempi säädös syrjäyttää alemman. Säädöshierarkiaan turvautuminen poistaisi velvoitteiden näennäisen päällekkäisyyden, kun RakMK A2-osaan sisältyvä säännös väistyisi.⁸ Tämä toisaalta edellyttäisi sitä, että säädökset nähtäisiin keskenään ristiriitaisina, eikä täydentävinä.

MRL 120.2 §:n ja RakMK A2-osan määräyksen säädöshierarkkinen suhde ei kuitenkaan anna kysymykseen tyhjentävää vastausta. Pääsuunnittelijan vastuulla on nimittäin joka tapauksessa se, että *suunnittelukokonaisuus* täyttää sille asetetut vaatimukset. Näinä vaatimuksina pidettäneen ainakin 120.1 §:ssä määrättyjä MRL:n ja sen nojalla annettujen säännösten, määräysten sekä hyvän rakennustavan mukaisuutta.⁹ Olennainen kysymys on, voiko suunnitelmien muodostama kokonaisuus olla laadukas, jos siihen sisältyy tarpeeksi huonolaatuinen erityissuunnitelma. Kieltävä vastaus johtaisi siihen, että erityissuunnittelijan tekemä laatuvirhe rakennuttajaan nähden voisi yhtä lailla olla pääsuunnittelijankin laatuvirhe, jolloin rakennussuunnittelun laatu tietyiltä osin vaikuttaisi olevan suunnittelijoiden yhteinen velvoite.

Kysymys lienee viime kädessä rakennustekninen, eikä sitä tarkoituksenmukaisuussyistä voi tämän kirjoituksen puitteissa arvioida kovin syvällisesti. Rakennusprojektit voivat tapauksesta riippuen erota toisistaan hyvin paljon: monimutkaisissa kohteissa yksityiskohtainen suunnittelu voi olla materiaalisesti kaukana suunnittelukokonaisuuden laadusta ja hallinnasta, kun taas osassa projekteja toinen ei välttämättä juuri eronne toisesta. Pääsääntö ei kuitenkaan missään nimessä saisi olla, että pääsuunnittelija joutui-

7 Vastaavasti ks. Halila 2011, s. 7 ja Hoppu 1997, s. 5–6.

8 *Lex superior derogat legi inferiori* -periaate. Ks. myös Koskela 2004, s. 40.

9 Suunnittelijoiden tehtävistä ks. esim. Liuksiala 2004, s. 20–22.

si korvausvelvolliseksi erityissuunnittelijan virheistä, vaan kyse saisi korkeintaan olla poikkeustapauksista. Suunnitelmien muodostama kokonaisuus voi hyvin olla laadukas, vaikka sen osissa esiintyisikin pieniä virheitä. Lisäksi en katsoisi pääsuunnittelijan voivan viime kädessä olla vastuussa varsinaisesta erityissuunnitelman sisällön *laatimisesta*; kyseessä lienee pikemmin jonkinasteinen havaitsemis- ja huomauttamisvelvollisuus suunnittelukokonaisuuden laadunvarmistuksen puitteissa. Yhteisvastuun mahdollisuus vaikuttaisi kuitenkin tältä osin olevan käsillä.

2.3 Huolellisuusvelvoitteiden laiminlyöminen yhteisvaikutus

Suunnitelmien laadun lisäksi voidaan huomata kummankin suunnittelijan suoritukseen olennaisena osana sisältyvä asiantuntijan huolellisuusvelvoite.¹⁰ Asiantuntijapalveluna pidetään aineetonta palvelua, joissa toimeksisaajan suorituksen ydinsisältönä on hänen asiantuntemuksensa tarjoaminen asiakkaalle.¹¹ Yhteisvastuu voisi teoriassa tulla kyseeseen, jos saman virheen olisi aiheuttanut kummankin suunnittelijan huolellisuusvelvoitteen laiminlyönti.¹²

Pääsuunnittelijan vastuulla on käydä erityissuunnittelijoiden laatimat suunnitelmat läpi tehtäviään suorittaessaan.¹³ Herää kysymys, voidaanko pääsuunnittelijan ammattitaitonsa ja huolellisuusvelvoitteensa vuoksi edellyttää huomaavan myös erityissuunnittelijoiden suunnitelmissaan tekemät virheet. Varmana voitaneen nimittäin pitää sitä, että mikäli pääsuunnittelija on huomannut virheitä muiden laatimissa suunnitelmissa, on hänellä rakennuttajaan kohdistuvaan sopimusoikeudelliseen lojaliteettiin perustuva velvollisuus huomauttaa tästä rakennuttajalle. Pääsuunnittelijan tulee huomauttaa erityissuunnittelijan tekemistä virheistä vaikka virheet eivät riittäisikään tekemään suunnittelun muodostaman kokonaisuuden laatua huonoksi: kyse ei välttämättä ole pääsuunnittelijan omaan suoritukseen vai-

10 Asiantuntijan huolellisuusvelvoitteista ks. esim. Takki 1988, s. 54 ja Hemmo – Hoppu 2006, s. 166.

11 Norros 2008 s. 637.

12 Ks. vastaavasti Hoppu 1997, s. 7–8 ja Halila 2011, s. 5.

13 Ks. esim. Koskela 2004, s. 40. Myös Liuksialan 2004, s. 20 mukaan pääsuunnittelija vastaa siitä, että suunnitelmia on keskenään verrattu ja että ne ovat yhteensopivat.

kuttavasta tekijästä, vaan rakennuttajan intressistä.¹⁴ Tältäkin osin on siis kyse laatimisvelvollisuuden sijaan lähinnä huomauttamisvelvollisuudesta.

On vaikea sanoa yksiselitteisesti, voidaanko pääsuunnittelijan ammattitaidon katsoa riittävän arvioimaan myös erityissuunnittelijan laatimien suunnitelmien laatua, ja jos, niin missä määrin. Liuksiala on todennut, ettei pääsuunnittelijalla ole vastuuta muiden suunnittelijoiden laatimien suunnitelmien sisällöstä. Kantaansa Liuksiala perustelee sillä, ettei pääsuunnittelijalta voi edellyttää samantasoista tietämystä erikoissuunnitelmista kuin vastaavan alan erityissuunnittelijoilta.¹⁵ Myös Koskela on suhtautunut yhteisvastuun mahdollisuuteen pidättyvästi korostaen sitä, että pääsuunnittelijan vastuun tulisi rajautua siihen, mitä häneltä *ammattitaitonsa ja kokemuksensa puitteissa* voidaan edellyttää.¹⁶ Tämä pitää tietenkin paikkansa — pääsuunnittelijan ei voine olettaa pystyvän valvomaan erityissuunnittelijan suunnitelman sisältöä kokonaisuudessaan. Asiantuntijan huolellisuusvelvoitteen arvioinnissa on kuitenkin kyse siitä, mitä pääsuunnittelija ammattitaitonsa puitteissa *tosiasiassa kykenee* havaitsemaan.

Ottaen jälleen huomioon tämän kirjoituksen juridinen luonne, ei tosiasialiseen ammattitaitokysymykseen ole mahdollista ottaa kovin syvällisesti kantaa. Ammattitaitoa on oikeuskäytännössä tutkittu lähinnä asiantuntija-aseman kautta. Ammattitaidolla ja asiantuntija-asemalla voitaneekin osin tarkoittaa samoja asioita. Tässä tarkoitetaan ammattitaidolla kuitenkin suunnittelijan tosiasiallista kykyä huomata virheitä, ja asiantuntija-asemalla sitä, kuinka pitkälle menevää huomaamista häneltä voidaan asemansa puolesta edellyttää tosiasiallisista kyvyistä huolimatta.

Asiantuntijalla on laaja vastuu toimeksiannon tavoitteiden mahdollisimman laajasta saavuttamisesta¹⁷, ja oletusarvona asiantuntijapalvelussa on toimeksiannon ulottuminen kaikkiin samaan asiayhteyteen liittyviin toimenpiteisiin.¹⁸ Huomauttamisvelvollisuuden voisi siten nähdä ulottuvan erityissuunnittelijan virheisiin siltä osin kuin suunnitelmien laatu pääsuun-

14 Lojaliteetista ks. esim. Ämmälä 1994, s. 3.

15 Liuksiala 2004, s. 20.

16 Ks. Koskela 2004, s. 40–41.

17 Hemmo 2003, s. 291. Toimeksiannon tarkoituksenmukaisesta rajaamisesta ks. myös tilitoimistoa koskenut ratkaisu KKO 2001:128.

18 Norros 2008, s. 638.

pahtumien muodostaman ketjun sijaan *projekteina*. Projektiajattelussa keskeistä merkitystä annetaan useista toimista muodostuvalle kokonaisuudelle ja niille tavoitteille, jotka projektin taustalla ovat.²³ Sopimusoikeudellisessa argumentaatiossa voidaan myös yleisesti antaa merkitystä osapuolten tai osapuolen tarkoitukselle, jonka painoarvoa argumenttina toisen osapuolen tietoisuus kasvattaa.²⁴ Toisaalta on otettava huomioon, että mainitunlainen tarkastelu edellyttää huomattavan tapauskohtaista harkintaa, ”tilanneherkkyttä”. Oikeudellisen harkinnan tilanneherkkyuden aiheuttama uhka oikeusnormien soveltamisen epäyhtenäisyydestä on ristiriidassa yhdenvertaisen kohtelun periaatteen kanssa, eikä niitä siksi voida soveltaa aivan kyseenalaistamatta.²⁵

Rakennuttaja voi suunnitteluorganisaatiota muodostaessaan solmia suunnittelusopimukset yhden pääsuunnittelijan kanssa, johon puolestaan muut suunnittelijat ovat sopimussuhteessa, tai kunkin suunnittelijan kanssa erikseen (*rakennuttajavetoinen jaettu suunnittelu*).²⁶ Jaettuun suunnitteluun pohjautuvassa rakennuttajavetoisessa suunnitteluorganisaatiossa suunnittelijat eivät siten ole keskenään sopimussuhteessa, vaan ainoastaan kukin tahollaan rakennuttajaan. Kun rakennuttajavetoisessa jaetussa suunnittelussa järjestelyn tarkoituksena nimenomaisesti on muodostaa yhtenäinen suunnittelukokonaisuus, kuulostaisi projektina tarkastelu tässä käsiteltävänä olevassa tapauksessa ainakin periaatteen tasolla tarkoituksenmukaiselta. Rakennuttajan tavoitteena on suunnitelmien muodostama yhtenäinen kokonaisuus, eikä monta yksittäistä suunnitelmaa, jotka toivottavasti sopivat yhteen. Tämä tavoite on kaikkien osapuolten tiedossa. Rakennuttajalle voi aiheutua vahinkoa sellaisista teoista, jotka eivät palaudu kenenkään yksittäisen toimijan vastuualueelle. Jos rakennuttaja joutuisi itse kantamaan riskin tästä suunnittelijoiden vastuiden ”rajapinnasta”, ei kokonaisjärjestely ainakaan hänen näkökulmastaan olisi kovinkaan tarkoituksenmukainen. Tällaisenkin tarkastelutavan voitaneen nähdä puoltavan yhteisvastuuta. Toisaalta argumentti voidaan taloustieteellisestä näkökulmasta kyseenalais-

23 Pöyhönen 2000, s. 153–154.

24 Hämö 2003, s. 50.

25 Pöyhönen 2000, s. XVII. Oikeustaloustieteellisen argumentoinnin omaksumisen ongelmallisuudesta säädännäisen oikeuden analysoinnissa ja tutkimustraditiossa ks. esim. Timonen (1998), s. 100.

26 Rudanko 1989, s. 104.

taa huomauttamalla, että rakennuttaja saa pääsääntöisesti suunnitelmien rajapintaan liittyvästä riskistään vastapainoksi myös huomattavan voiton, jolloin riskin ja odotettavissa olevan tuoton suhde joka tapauksessa säilyy tarkoituksenmukaisena. Mainitunlaisella taloustieteellisellä näkökulmalla ei kuitenkaan ole kovin painavaa juridista merkitystä.

On tietenkin varottava tekemästä yhteisvastuun soveltuvuuden suhteen liian suoria johtopäätöksiä, kun tilanne voi vaihdella tapauskohtaisesti hyvin paljon riippuen rakennusprojektin tyypistä ja koosta. Kaiken kaikkiaan en kuitenkaan pitäisi suunnittelijoiden yhteisvastuuta kategorisesti poissuljettuna mahdollisuutena. Vaikka suunnittelijoiden velvoitteita rakennuttajaa kohtaan ei nähtäisikään yhteisinä, ovat suoritukset silti toisistaan siinä määrin riippuvaisia, että erilliset laiminlyönnit yhdessä voivat aiheuttaa rakennuttajalle vahinkoa. Tällaisessa tilanteessa yhteisvastuuta on oikeuskirjallisuudessa puollettu. Yhteisvastuu riippuu viime kädessä yhtäältä siitä, minkälaisia seikkoja asiantuntijan huolellisuusveloitteen piiriin voidaan liittää, ja toisaalta siitä, mitä suunnitelmien muodostaman kokonaisuuden laadulta voidaan vaatia. Seuraavassa luvussa oletetaan, että yhteisvastuu on syntynyt, ja siirrytään suunnittelijoiden keskinäiseen suhteeseen tarkastelemalla viimekätisen vahingonkorvausvastuun jakautumista.

3 Suunnittelijoiden välisen takautumisoikeuden laajuus

3.1 Yhteisvastuun jakautumisesta suunnittelijoiden kesken

Jos yhteisvastuu rakennuttajaa kohtaan tulee kysymykseen, on seuraava kysymys se, miten korvausvastuu viimekätisesti jakautuu suunnittelijoiden välille. Kyse on takautumisoikeudesta. Takautumis- eli regressioikeus on muiden ohessa vahingonkorvauslakiin ja velkakirjalakiin konstruoitu oikeudellinen ilmiö, jota perinteisesti ei ole tavattu pitää sopimussuhteisiin kuuluvana. Oikeuskirjallisuudessa on toisaalta esitetty näkemyksiä ns. ”yleisen takautumisoikeuden” puolesta ja sitä vastaan. Yleisellä takautumisoikeudella tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan toisen puolesta veloitteen suorittaneelle pääsääntöisesti syntyy takautumisoikeus velalliseen nähden. Norros on arvioinut yleisen takautumisoikeuden oikeudessamme voimassaolevaksi periaatteeksi. Periaate on Norroksen mukaan pääsääntö,

josta voidaan poiketa erityisistä syistä.²⁷ Takautumisoikeuteen sinänsä ei syvennytä tässä tarkemmin, vaan yksinkertaisuuden vuoksi oletetaan, että oikeus takautumiseen on olemassa, jos yhteisvastuukin on yllä kuvatun valossa perusteltua. Sen sijaan käsiteltäväksi tulee takautumisoikeuden laajuus suunnittelijoiden välillä.

Lähtökohtana solidaarisessa vastuussa on jako pääluvun mukaan.²⁸ Olennaista on se, että myös toisen suunnittelijan laiminlyönti muodostaa suoritushäiriön rakennuttajaa kohtaan. Vastuu voi lisäksi olla solidaarista ainoastaan, jos — ja siltä osin kuin — kummankin suunnittelijan laiminlyönti *yksin* olisi riittänyt aiheuttamaan vahingon. Muuten vastuu on jaettua. Kuvattu on siinä mielessä loogista, ettei vastuunjako tällöin koidu kummankaan suunnittelijan vahingoksi. Suunnittelija olisi joka tapauksessa yksin vastuussa aiheuttamastaan vahingosta rakennuttajaa kohtaan, vaikkei toinen suunnittelija olisikaan ollut mukana vahinkoa aiheuttamassa.²⁹ Kyse on lähinnä siitä, voiko suunnittelija vedota edukseen siihen, että toinenkin suunnittelija on rikkonut velvoitteensa.

Toisaalta lienee hyvinkin mahdollista, että esimerkiksi pääsuunnittelijan teko ei olisi yksin riittänyt aiheuttamaan koko vahinkoa. Suunnittelijoiden solidaarinen vastuu rakennuttajaa kohtaan voisi tällaisessa tilanteessa perustellusti tulla kyseeseen ainoastaan yhteisesti aiheutetun vahingon osalta, sillä ainoastaan se on aiheutettu kummankin suunnittelijan toimesta kokonaisuudessaan.³⁰ Kun määritellään yhteisesti aiheutetun vahingon osuutta kokonaisvahingosta, tulisi ottaa kantaa siihen, mikä yhteisesti aiheutetun vahingon määrä olisi ollut, ellei toinenkin suunnittelija olisi vaikuttanut siihen. Varmaa tietoa on jälkikäteen saatavilla ainoastaan siitä, mikä vahingon kokonaismäärä tulee olemaan. Solidaarisen vastuun määrittely perustuu siten toteutuneitten kustannusten sijaan arvioon niistä. Arviointi voi vaatia hyvinkin pitkälle menevää teknistä analyysia, mihin ei tässä esityk-

27 Norros 2012, s. 269–270. Norros on tarkastellut yleistä takautumisoikeutta mm. KKO:n ratkaisujen KKO 1939 II 120 ja KKO 1999:85 valossa. Voidaan tosin huomauttaa, että jälkimmäistä ratkaisua on käsitelty myös Halila 2006, s. 340–342, toden ettei takautumisoikeus ole Suomessa yleinen sääntö ja päätyen siihen lopputulokseen, ettei yleistä takautumisoikeutta voi konstruoida myöskään tarkasteltavana olevan tapauksen myötä.

28 Saxén 1995, s. 137.

29 Vastaavasta perustelusta ks. Halila 2011, s. 4.

30 Samansuuntaisesti ks. Halila 2011, s. 4.

sessä ole mahdollista syventyä: tarkoituksena on ainoastaan havainnollistaa, että jo tässä tarkasteltavassa yksinkertaistetussa asetelmassa on konstruoitavissa hyvin monimutkaisia korvauskysymyksiä.

Kysymys viimekätisestä vastuunjaosta palautuneekin lopulta sen seikan tapauskohtaiseen arviointiin, kumman suunnittelijan laiminlyönti viime kädessä nähdään painavampana.³¹ Erityissuunnittelijan erityiset ansiot tai erityinen pätevyys voivat kasvattaa tältä edellytettävää huolellisuutta ja vastaavasti alentaa pääsuunnittelijan huolellisuusmittapuuta. On esimerkiksi mahdollista, ettei pääsuunnittelija toimi lainkaan huolimattomasti jättäessään ottamatta kantaa sellaisiin seikkoihin, jotka paremmin ovat arvioitavissa erityissuunnittelijan asiantuntemuksen perusteella.³² Suunnitteluvirhe erityissuunnittelmassahan on ensisijaisesti erityissuunnittelijan vastuualueella, ja pääsuunnittelijan velvollisuudet ovat tältä osin lähempänä yleistä laadunvalvontaa yhteensovittamisen näkökulmasta. Konsultin huolellisuusmittapuun on katsottu erityisesti nousevan, jos hän on rajoittanut toimintansa jollekin nimenomaiselle erityisalalle, jonka asiantuntijana hän esiintyy.³³ Erityissuunnittelijan erikoispätevyys tietyltä alueelta voisi näin ollen katsoa pienentävän pääsuunnittelijalta vastaavassa asiassa vaadittavaa huolellisuutta, ellei jopa poistaisi sitä.³⁴

Toisaalta myös pelkän myötävaikutuksen vahinkoon on katsottu riittävän perustamaan korvausvastuun.³⁵ Tehtävän kuulumisen ensisijaisesti erityissuunnittelijan vastuupiiriin ei siksi voine perustellusti katsoa suoraan *poistavan* pääsuunnittelijan vastuuta omien velvoitteidensa tai velvollisuuksiensa täyttämistä. Siltä osin kuin näillä velvollisuuksilla on relevanssia vahinkoon pääsuunnittelijan tosiasiallisten vaikutusmahdollisuuksien piirissä, voinee siis vastuu syntyä. Pääsuunnittelijan velvoite ei kuitenkaan viime kädessä liene erityissuunnittelijan veloitteeseen nähden yhtä painava, jos vahinko on aiheutunut virheestä erityissuunnittelmassa. Suunnitteluvirhe erityissuunnittelmassa on ensisijaisesti nimenomaisesti erityissuunnittelijan vastuualueella, kun taas pääsuunnittelijan velvollisuudet ovat tältä osin vain

31 Hemmo 1994, s. 56–57. Ks. myös ratkaisu KKO 2003:61, jossa viimekätinen vastuu yhteisvastuussa oli kiinteistönvälittäjän, jonka *vastuupiiriin* vahinko oli kuulunut.

32 Soveltaen ks. Taxell 1972, s. 104.

33 Takki 1988, s. 55–56.

34 Taxell 1972, s. 104.

35 Takki 1988, s. 57.

yleistä laadunvalvontaa. Kummankin suunnittelijan vastuuhan on sidottu siihen, mihin he ovat rakennuttajaa kohtaan sitoutuneet.

3.2 Vastuunrajoitusehtojen asema suunnittelijoiden keskinäisessä suhteessa

Yhteisvastuun viimekätisen jakautumisen osalta voi syntyä mielenkiintoisia tilanteita myös silloin, kun suunnittelijoiden vastuunrajoitusehdot eivät vastaa toisiaan tai jos toisella suunnittelijalla ei sopimuksessaan lainkaan ole ollut asianmukaisia vastuunrajoitusehtoja, jotka olisivat rajoittaneet korvausvelvollisuutta rakennuttajaa kohtaan. Tällainen tilanne voisi tulla kyseeseen ainakin sellaisen erityissuunnittelijan osalta, joka esimerkiksi toimii jonkin osa-alueen KVR-urakoitsijana, eli sekä suunnittelusta että varsinaisesta urakoinnista huolehtivana tahona.³⁶ Pääsuunnittelijan vastuu vaikuttaisi rajautuvan enintään hänen vastuunrajoitusehtojensa mukaiseksi. Yhteisvastuuhan perustuu siihen, mihin osapuolet ovat sitoutuneet rakennuttajaa kohtaan.

Vastuunrajoitukset eivät tunnetusti ulotu törkeällä tuottamuksella aiheutetun vahingon korvaamiseen. Yhteisvastuun viimekätinen jakautuminen voi tästä näkökulmasta muodostua mielenkiintoiseksi kysymykseksi kvalifoidun tuottamuksen kynnyksen ylittymisen kannalta. Oikeuskirjallisuudessa on nimittäin katsottu, että törkeän tuottamuksen kynnyks voi ylittyä myös sopimusrikkomuksen aiheuttaneiden eri tahojen laiminlyöntien tai virheiden muodostaman *kokonaisuuden* perusteella, vaikka tahojen tuottamukset yksinään eivät riittäisi kvalifioimaan kutakin rikkomusta erikseen törkeäksi.³⁷ Näin ollen on mielenkiintoinen kysymys, voiko myös pää- ja erityissuunnittelijan tekojen yhteisvaikutus olla rakennuttajaa kohtaan kvalifoidun tuottamuksellinen, vaikka teot yksinään tarkasteltuina olisivat ainoastaan tavallisen tuottamukselliset. Yhteisvastuun perusteella vahingot rakennuttajalle solidaarisesti korvannut suunnittelija olisi tällöin korvannut törkeällä tuottamuksella aiheutetun vahingon; vastuunrajoitusehdot hänen ja rakennuttajan välillä eivät olisi rajoittaneet korvattavaa vahinkoa, vaikka osapuolet olisivat sopineet tällaisista ehdoista. Korvauksen määrä on saatta-

36 Ks. RT 16-10660: Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998 25 §, jossa vahinkoja ei ole rajattu välittömiin vahinkoihin.

37 Hahto 2008, s. 112–113.

nut nousta hyvinkin suureksi.³⁸ Vahinko ei kuitenkaan ole jaettavissa useaksi törkeällä tuottamuksella aiheutetuksi vahingoksi, vaan useaksi *tuottamuksella* aiheutetuksi vahingoksi, joiden *yhteisvaikutus* on törkeän tuottamuksellinen. Suunnittelijan on perustettava vaatimuksensa toisen suunnittelijan sopimussuhteeseen, ja jos tämä ei ole toiminut törkeällä huolimattomuudella, niin vaikuttaisi ensi katsannossa siltä, että takautumisvaatimus rajoittuisi vastuunrajoitukseen.

Jos suunnittelijat ovat toimineet yhtä suurella tuottamuksella, en näkisi tällaista tilannetta perusteltuna. Vastuu tulisi jakaa puoliksi, kuten solidarisessa vastuussa on lähtökohtana.³⁹ Tällöin olisi kuitenkin saatettava suunnittelijat suurempaan vastuuseen kuin mihin he ovat rakennuttajaa kohtaan sitoutuneet, mikä myös on varsin ongelmallista. Kohtuusperusteinen arviointi lienee tällaisessakin tilanteessa perustelluin vaihtoehto. Toisaalta on epäselvää, voidaanko suunnittelijoiden ylipäätään katsoa aiheuttaneen yhteisvaikutukseltaan kvalifoidun tuottamuksellisen teon, jos kumpikin on toiminut vain tuottamuksellisesti. Kyse on viime kädessä paremmin puolustettavan näkökulman valitsemisesta: joko rakennuttaja saa yhteisvaikutukseltaan kvalifoidun tuottamuksellisesta teosta vain tuottamuksellisen korvauksen, tai suunnittelijat joutuvat korvaamaan tuottamuksellisen teon kvalifoidun tuottamuksen vastuuvaikutuksilla. Kysymys on hankala, eikä siihen ole tässä mahdollisuutta syventyä.

4 Yhteenveto ja johtopäätökset

Suunnittelijoiden yhteisvastuu rakennuttajaa kohtaan lienee viime kädessä hyvin tapauskohtainen ilmiö. Tilanne voi vaihdella hyvinkin paljon riippuen rakennusprojektin tyypistä ja koosta. Kaiken kaikkiaan en kuitenkaan pitäisi suunnittelijoiden yhteisvastuuta kategorisesti poissuljettuna mahdollisuutena. Tämä johtuu suunnittelijoiden MRL:n mukaisten ja asiantuntijan huolellisuudesta seuraavien velvoitteiden keskinäisestä sidonnaisuudesta ja osittaisesta päällekkäisyydestä. Yhteisvastuu riippuu viime kädessä siitä, minkälaisia seikkoja näiden velvoitteiden piiriin voidaan liittää. Suunnittelijoiden keskinäisessä suhteessa puolestaan suunnittelijoiden laiminlyöntien

38 Ks. esim. Erma 1973, s. 101.

39 Saxén 1995, s. 137.

painavuus lienee ratkaiseva tekijä. Yhteisvastuu lienee ennen kaikkea tämän vuoksi käytännössä merkittävästi kapea-alaisempi ilmiö kuin mihin teoriassa, pelkkiä velvoitteita tarkasteltaessa, vaikuttaisi olevan mahdollisuus: erityissuunnittelijalla on joka tapauksessa suurempi vastuu omasta erityissuunnitelmastaan kuin pääsuunnittelijalla.

Siitäkin huolimatta, että yhteisvastuu lienee rajallista tai jopa teoreettista, pidän pääsuunnittelijan asemaa nykytilanteessaan ongelmallisena. Pääsuunnittelijan vastuulle ei tulisi voida säilyttää erikoisosaamista tai siihen liittyvää valvontaa, mutta juridisesti tarkasteltuna siihen vaikuttaisi jäävän mahdollisuus. Pääsuunnittelijan vastuu vaikuttaa siten laajemmalta kuin mitä lainsäätäjän tarkoitus oletettavasti on ollut. Yhteisvastuu voi muodostua ilmiönä ongelmalliseksi myös sellaisessa tilanteessa, jossa vahinko voidaan katsoa aiheutetun kumuloituneella kvalifoidulla tuottamuksella.

Hyvä puoli ongelmassa on se, että siihen voidaan suurelta osin puuttua sopimusteitse kiinnittämällä riittävästi huomiota suoritusvelvoitteiden riittävän tarkkarajaisiin määrittelyihin ja selkeisiin vastuunrajoitusehtoihin. Toisaalta on epäselvää, mistä MRL:n alla ylipäätään voidaan sopia toisin. Laissa pääsuunnittelijan tehtävästä on epämääräisesti määrätty, ja se on oikeuskirjallisuudessa täsmentynyt hyvin laaja-alaiseksi käsitteeksi. Säätely on myös sen verran tuoretta, ettei asiantilaa selventävää oikeuskäytäntökään liene vielä lähiaikoina luvassa.

Lähteet

Kirjallisuus

- Erma, Reino. ”Suunnittelijan vastuu rakentamisessa.” Teoksessa *Vastuusta rakentamisessa*, 97–112. Vammala: Lakimiesliiton koulutuskeskuksen julkaisusarja n:o 9, 1973.
- Hahto, Vilja. *Tuottamus vahingonkorvausoikeudessa*. Helsinki: WSOY, 2008.
- Hakulinen, Y.J. *Velvoiteoikeus. 2. laaj. p.* Helsinki: Kirjayhtymä, 1965.
- Halila, Heikki. ”Oikeudellinen asiantuntijalausunto Helsingin käräjäoikeudessa käsitellyssä asiassa, annettu 28.10.2011.” 2011.
- . *Oikeudellistuva urheilu*. Helsinki: Talentum, 2006.
- Hemmo, Mika – Hoppu, Kari. *Sopimusoikeus. Päivitettävä Asiantuntija-sarja, verkkoversio. Viimeisin päivitys 10.5.2012*. Helsinki: Sanoma Pro, 2006–.
- Hemmo, Mika. *Sopimusoikeus I. 2. uud. p.* Helsinki: Talentum, 2003.
- . *Vahingonkorvauksen määräytymisestä sopimussubteissa: siviilioikeudellinen tutkimus*. Helsinki: Suomalainen lakimiesyhdistys, 1994.
- Hoppu, Esko. ”Oikeudellinen asiantuntijalausunto Vantaan käräjäoikeudessa käsitellyssä asiassa. 8.7.1997.” 1997.
- Kivimäki, T.M. – Ylöstalo, Matti. *Suomen siviilioikeuden oppikirja, Yleinen osa. 3. uud. p.* Porvoo: WSOY, 1973.
- Koskela, Timo. *Pääsuunnittelijan sopimusvastuu - käytännön käsikirja*. Helsinki: Rakennustieto, 2004.
- Laine, Juha. *Rakennusvirheistä: tutkimus urakoitsijan virhevastuusta rakennusurakassa*. Helsinki: Rakennustieto, 1993.
- Liuksiala, Aaro. *Rakennussopimukset – käytännön käsikirja*. Hämeenlinna: Rakennustieto, 2004.
- Norros, Olli. ”KKO 2008:31 – Voiko urakoitsija joutua vastuuseen yli välittömän sopimus-suhteen?” *Lakimies*, 2008: s. 644–671.
- Norros, Olli. ”Vahingonkorvaus asiantuntijapalvelussa.” *Lakimies*, 2008: s. 637–643.
- . *Velvoiteoikeus*. Helsinki: Sanoma Pro, 2012.
- Pöyhönen, Juha. *Uusi varallisuusoikeus*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 2000.
- Rudanko, Matti. *Rakennuttajan myötävaikutushäiriöistä rakennusurakassa*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, 1989.
- Saxén, Hans. *Skadestånd vid avtalsbrott: HD praxis i Finland*. Stockholm: Juristförlaget, 1995.
- Takki, Tapio. *Konsulttisopimus*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus, 1988.
- Taxell, Lars Erik. *Avtal och rättsskydd*. Turku: Åbo akademi, 1972.

Timonen, Pekka. ”Oikeustaloustiede – mitä se on?” *Lakimies*, 1998: s. 100–114.

Ämmälä, Tuula. ”Lojaliteettiperiaatteesta eräiden sopimustyyppien yhteydessä.” Teoksessa *Lojaliteettiperiaatteesta – Vastapuolen edun huomioon ottamisesta eri oikeuden aloilla*, tekijä: Ari Saarnilehto, s. 3–51. Turku: Turun yliopisto, 1994.

Virallislähteet

Hallituksen esitys eduskunnalle rakennuslainsäädännön uudistamiseksi, HE 101/1998 vp.

RakMK A2 Rakennuksen suunnittelijat ja suunnitelmat. Määräykset ja ohjeet 2002. Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto. Suomen rakentamismääräyskokoelma. (2002)

Ympäristövaliokunnan mietintö 6/1998: Hallituksen esitys rakennuslainsäädännön uudistamiseksi, YmVM 6/1998 vp — HE 101/1998 vp.

RT-kortisto

RT 13-10574: Konsulttitoiminnan yleiset sopimusehdot KSE 1995.

RT 16-10660: Rakennusurakan yleiset sopimusehdot YSE 1998.

RT 10-10764: Pääsuunnittelijan tehtäväluettelo PS 01 (2001).

RT 80278: KVR-urakkasopimus.

Oikeuskäytäntö

KKO 1939 II 120

KKO 1999:85

KKO 2001:128

KKO 2003:61

KKO 2008:62

KKO 2009:81